

Ще Ви изненадаме с това,
което очаквате от нас! 4

СЪВРЕМЕННИК

СПИСАНИЕ ЗА ЛИТЕРАТУРА И ИЗКУСТВО • ИЗДАВА КК „ТРУД“

2015

ДЕНИС ДЖОНСЪН
ВЛАКОВИ СЪНИЩА

СВЕТЛАНА АЛЕКСИЕВИЧ
ВРЕМЕТО СЕКЪНД ХЕНД

КРИТИЧЕСКИ ХРОНИКИ

МИТКО НОВКОВ
ПАТРИЦИЯ НИКОЛОВА

ЕФЕКТЪТ НА ШЕХЕРАЗАДА

**ШЕРКО ФАТАХ, РАФИК ШАМИ, МАСУМ ФАРИАР,
НЕВИД КЕРМАНИ, РЕНАН ДЕМИРКАН, САИД, ЗАФИЕ ЧАН**

На първа корица: *Иван Димов* Момче с ябълка (Николай), акварел, 1998

списание
СЪВРЕМЕННИК
излиза с подкрепата
на програма
„Национален център за книгата“
към
Национален дворец на културата

traduki^T

Издаването на брой 4 на списание „Съвременник“ е подкрепено от ТРАДУКИ. Европейска мрежа за литература и книги, в която участват Федералното министерство на европейските и международните въпроси на Република Австрия, Министерството на външните работи на Федерална република Германия, швейцарската културна фондация „Про Хелвеция“, КултурКонтакт Австрия, Гьоте-Институт, словенската Агенция за книгата ЈАК, Министерството на културата на Република Хърватия, ресор „Култура“ в правителството на Княжество Лихтенщайн, културна фондация „Лихтенщайн“ и фондация „С. Фишер“.

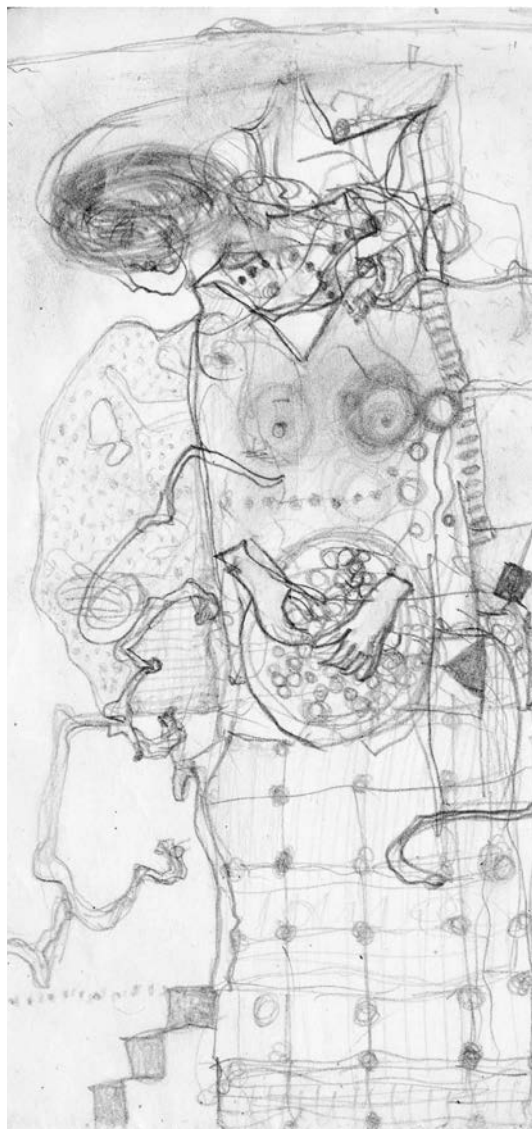
4

СЪВРЕМЕННОСТ

2015

Владимир Зарев
главен редактор

Иво Рафаилов

Иван Димов Рисунок

В БРОЯ

Иван Димов
живопис и графика

Ирина Пидова
фотографии

СЪВРЕМЕННИК

4

2015

Година XLIV
Основател
Павел Вежинов

РОМАН

Денис
Джонсън

**ВЛАКОВИ
СЪНИЩА**

*от английски
Пейчо Кънев*

5

**ЕФЕКТЪТ
НА ШЕХЕРАЗАДА**

Румяна
Захариева

53

РОМАН

Шерко
Фатах

ДОНИ

*от немски
Румяна Захариева*

57

ПОЕЗИЯ

САИД

*от немски
Румяна Захариева*

111

ПОЕЗИЯ

Зафие Чан

*от немски
Румяна Захариева*

117

РАЗКАЗИ

Рафик Шами

*от немски
Румяна Захариева*

123

РАЗКАЗИ

Масум
Фариар

*от немски
Румяна Захариева*

139

ЕСЕ

Невид
Кермани

**ТЕРОРИСТИТЕ
СА МЕЖДУ
НАС**

*от немски
Румяна Захариева*

183

РАЗКАЗИ ПОЕЗИЯ ЕСЕ

Ренан
Демиркан

*от немски
Румяна Захариева*

193

РАЗКАЗ

Пол
Лафардж

ДРУГ ЖИВОТ

*от английски
Маргарита
Дограмаджян*

227

РАЗКАЗ

Едугдж
Дантукам

**УРОК ПО
ЧЕТЕНЕ**

*от английски
Василена Мирчева*

235

ПОЕЗИЯ

Димитър
Калев

246

РАЗКАЗ

Джули Оцука

ЕЛАТЕ ЯПОНКИ!

*от английски
Василена Мирчева*

255

РАЗКАЗИ

**Фредерик
Фажарди**

*от френски
Ина Ескенази*

— 264 —

ЕСЕ

**Светлана
Алексиевич**

**ВРЕМЕТО
СЕКЪНА ХЕНА**

*от руски
Пенка Кънева*

— 279 —

ПОЕЗИЯ

**Ива
Николова**

— 307 —

ФРАГМЕНТИ

**Любен
Петков**

**ЗАБРАВЕНИ
И НЕЗАБРАВИМИ
КОВАЧИ
НА ДУМИ**

— 315 —

**Ганка
Филиповска**

РАЗКАЗИ

— 331 —

ФРАГМЕНТИ

**Ахинора
Антова**

— 343 —

ПОЕЗИЯ

**Петър
Петров**

— 356 —

ЕСЕ

**Красен
Камбуров**

IL SOMMO POETA

— 364 —

ЕСЕ

**Давид
Гросман
ЛИЦЕ В ЛИЦЕ
СЪС ЗВЯРА**

*от английски
Галина Величкова*

— 369 —

ЗА

ИВАН ДИМОВ

— 379 —

ЗА

ИРИНА ПИДОВА

— 381 —

**КРИТИЧЕСКИ
ХРОНИКИ**

**Патриция
Николова**

**Митко
Новков**

— 383 —

ФОТОАЛБУМ

Ирина Пидова / Сънувах те

Журналистически борд:
Председател
Венелина Гочева
Зам.-председатели
Борислав Зюмбюлев, Петьо Блъсков
КК "Труд"
Управител
Венелина Гочева

1504 София, бул."Цариградско шосе" 47;
тел. 942/2375, 2376; office@trud.cc

Ирина Пидова Закачане на есента

Оформление и предпечат
Иво Рафаилов

Коректор Йорданка Белева

Формат 70x100/16. Печатни коли 26.
Ръкописи не се връщат и не се рецензират.
Печат - "АМИАНС ПРИНТ" ЕООД

Материалът е изготвен с финансовата подкрепа
на Национален фонд „Култура“.

РОМАН

Денис Джонсън

Денис Джонсън, американски писател, поет и драматург, е роден на 1 юли, 1949 г. в Мюнхен, Германия. Автор е на романите: „Възкресението на обесения мъж“ (1991), „Името на света“ (2000), „Дърво от дим“ (2007), „Никой не помръдва“ (2009), „Смеещи се чудовища“ (2014); на сборника с разкази „Синът на Исус“ (1992); на стихосбирките „Човекът сред тюлените“ (1969), „Вътрешно време“ (1976), „Воалът“ (1987) и др. Носител е на множество литературни награди и два пъти е номиниран за „Пулицър“ (2008 и 2012).

ВЛАКОВИ СЪНИЩА

На Синди Лий – завинаги

1

През лятото на 1917 година, Робърт Грейниър взе участие в опит за линчуване на китайски работник, хванат или поне обвинен в кражба от фирмения магазин на Международна железница Спокан в Айдахо.

Трима работници от железницата бяха овързали крадеца и го влачеха по дългия бряг към моста, който в момента се строеше петнадесет метра над река Мойей. Китаецът бълваше на висок глас някаква монотонна реч. Той се клатеше и въртеше като невестулка в чувал, и се хвърляше назад със свободния си юмрук към човека, който го теглеше с въже, увито за врата. Докато тази група го подминаваше, Грейниър, като видя, че имат неприятности, предложи да им помогне и след малко вече стискаше единия от босите крака на престъпника. Човекът, който седеше пред него, мистър Сиърс от управата на международната железница, държеше пленника за мишницата, което не вършеше много работа и той беше единственият от тях, освен китаеца, на когото не му се разбираше нищо, разговарящ по време на най-мъчните моменти от работата им:

– Момчета, проклет да съм, ако въобще успеем да се изкачим до върха на тая купчина!

Значи ще го влачим чак до горе, искаше да попита Грейниър, но реши да си запази силите за извиващия се човек. Сиърс се изсмя веднъж, с лице преbledняло от умора и страх. Всички те се строполиха в прахоляка, после се изправиха, отново паднаха, китаецът говореше несвързано, ужасяваше и четиримата до степен, в която каквото и да бяха решили в началото, то вече нямаше как да бъде свършено. Нямаше какво друго да направят, освен да го хвърлят от подпорите на моста.

Те стигнаха до другите, една група от дузина мъже под слънцето, които бяха спрели да си починат, подпираха се на инструментите си, бършеха си потта и гледаха случващото се. Грейниър конвулсивно стискаше мазолестия крак на китаеца, размишляваше наум и тогава мъжът, който държеше другия крак го изпусна, седна на земята, за да си поеме дъх и получи ритник в окото, преди Грейниър да успее да хване и свободния крак.

– Всичко беше на шега. На майтап – каза мъжът, седящ в прахта, а на своите съучастници сподели: – Хайде, Джел Тумис, да се откажем.

– Аз не мога да го пусна – рече мистър Тумис. – Аз го държа за врата! – и се засмя с внезапно объркване, което пробяга по лицето му.

– Ами аз съм го хванал! – каза Грейниър, сграбчвайки още по-силно двата крака с ръце. – Хванал съм копелето, аз съм вашия човек!

Групата на екзекуторите стигна по средата на разстоянието между две от вече завършените подпори, намиращи се на двадесет метра над бързеите и те по всякакъв начин се опитаха да хвърлят китаеца. Но той ги надви, като оплиташе краката и ръцете си в техните, крещейки непонятностите си, докато внезапно ги пусна и сграбчи гредата до себе си с една ръка. Мъжът лесно се освободи от мъчителите си, понеже те и без това се опитваха да се отърват от него, издърпа се от другата страна, увисна над клисурата, и след няколко захвата за тръбите на скелето, премина над реката и стигна до другата подпора на моста. Приятелят на Тумис се втурна напред, балансирайки по гредата и се опита да ритне човека по пръстите. Китаецът започна да се прехвърля от греда на греда, като цирков артист, надолу по конструкцията с напречните пръти. Двама от работниците започнаха да подвикват и да окуражават бягството му, докато другите, макар и да нямаха представа защо беше преследван, изкрещяха, че злодеят трябва да бъде спрян. Сиърс извади от кобура на колана си един голям и стар револвер с четири гнезда, като изстреля и четирите патрона, но без особен успех. По това време китаецът вече беше изчезнал.

Докато вървеше към дома си след този инцидент, Грейниър се отклони с повече от три километра, за да отиде до магазина в градчето до гарата Медоу Крийк и да вземе бутилка от тонизиращия тоник „Худ“ за жена си Гладис и невръстната им дъщеричка Кейт. Сгорещи се много, докато се изкачваше нагоре по хълма, по пътя през гората към колибата, и преди да измине последния километър и половина, той се спря и се изкъпа в река

Мойей, в един вир, намиращ се срещу течението.

Беше събота вечер, и подготвяйки се за почивната вечер, голям брой от железопътните работници от Медоу Крийк се бяха събрали около вира, къпеха се с дрехите си и сядаха върху камъните, за да изсъхнат преди слънцето да се е скрило отвъд каньона. Мъжете оставяха обувките и ботушите си настрана и влизаха бавно във водата до раменете, после започваха да си подвикват и да се пръскат. Много от тях отпиваха уиски от манерките си, докато седяха и трепереха, след като се бяха измили. Тук и там някоя ръка, държаща опърпана шапка, стърчеше над повърхността на водата, докато собственикът ѝ си потапяше главата. Грейниър не разпозна нито един от мъжете, стоеше настрана и хвърляше око към ботушите и бутилката си с тоник.

Докато вървеше към вкъщи из спускащия се мрак, той сякаш виждаше китаец навсякъде. Китаец на пътя. Китаец в гората. Китаец, който стъпва внимателно, а дланите му висят от ръце, приличащи на въжета. Китаец, танцуващ по повърхността на реката, като паяк.

Той даде бутилката на Гладис. Тя седна в леглото до печката, кърмеше бебето, а и страдаше от някакво кожно възпаление. Не ѝ струваше толкова усилия да изпере, да нареже картофи и изчисти пьстървата за вечеря, но това си беше техен обичай да я остави да си полежи, докато изпие бутилка или две от сладкия тоник „Худ“, когато я боли главата или ѝ тече носа, и да си почине от всичките си задължения. Дъщеричката им също изглеждала леко хремава. Очичките ѝ бяха леко влажни, а от ноздрите ѝ на балончета излизаше секрет, докато детето сучеше и сумтеше върху гърдата на майка си. Кейт беше на четири месеца, все още нямаше коса по главата. Изглежда, че тя не разпозна баща си. Леката болест нямаше да ѝ причини болка, стига да не развиеше кашлица.

Грейниър седеше на масата в едностайната колиба и се чувстваше притеснен. Китаецът със сигурност ги беше проклел докато го влачеха, нямаше съмнение в това и можеше да се случат всякакви лоши работи. Въпреки, че бе ошашавен от това следобедно насилие и как то го отнесе, досущ като семе из вятъра, младият Грейниър си пожела да бяха убили китаеца, преди да бе успял да ги прокълне.

Той седна на крайчеца на леглото.

– Благодаря ти, Боб – каза жена му.

– Харесва ли ти тоникът?

– Да, харесва ми, Боб.

– Мислиш ли, че малката Кейт може да го вкуси през цицата ти?

– Разбира се, че може.

От много вечери чуваха пътуващия на север влак да преминава през Медоу Крийк, на три километра в долината. Тази нощ отдалеченото му изсвирване го събуди и той откри, че е сам в сламената постеля.

Гладис беше станала с Кейт и седеше на пейката до печката, обираше от

ръба на тенджерата сварения, изстинал овес и даваше на бебето с пръст да смуче от кашата.

– Колко разбира, как смяташ, Гладис? Мислиш ли, че колкото едно малко кученце?

– Кученцето може само да се оправя, когато кучката го отбие – каза Гладис.

Той я изчака да обясни какво означава това. Тя повечето пъти бе побърза в мисленето от него.

– Детето на човека не може така да отиде някъде и да живее само, след като е било отучено да суче – сподели тя. – Едно куче разбира много повече от бебето, поне докато то не започне да говори. Но не само няколко думи. Едно куче, гледано в двор, също знае няколко думи, точно колкото и едно бебе.

– Колко думи, Гладис?

– Нали се сещаш, думите за номерата му, които му казваш да направи.

– Каж ми някои от думите, Гладис.

Беше тъмно и той искаше да слуша гласа ѝ.

– Ами, донеси и ела, и седни, и легни, и претърколи се. Каквото и да е научено да прави, кучето знае думата за това.

В тъмното той усети как очите на дъщеря му се изместват върху него, все едно той е приклещено в ъгъла животно. Може би мислите му си правеха лоша шега с него, но от това по гърба минаха ледени тръпки. Той потперепери и издърпа завивката до гърлото си.

През целия си живот Робърт Грейниър си спомняше за този момент през тази вечер.

2

Четиридесет и един дни по-късно, Грейниър се намираще сред работниците на железницата и наблюдаваше, докато първият локомотив прекосяваше 35-метровото разстояние по моста, който те бяха построили над клисурата с дълбочина 18 метра. Сиърс стоеше близо до машината, която бе с един двигател, и вдигна револвера си, за да сигнализира за навлизането в началото на участъка. При прозвучаването на изстрела инженерът запъна спирачката и изскочи от кабината, а мъжете започнаха да крещят, докато локомотивът бавно се движеше по релсите, премина над река Мойей, достигна другата страна, където втори човек чакаше, за да скочи и да го спре, преди да е достигнал края на релсите. Мъжете викаха и свиреха. Грейниър се почувства тъжен. Не можеше да разбере защо. Той също викаше и се радваше. Конструкцията щеше да се казва „Мостът, скъсяващ с 18 километра“, понеже избягваше един дълъг завой около клисурата и минаваше през съседен проход, като по този начин спестяваше на железопътната компания цели 18 километра релси и траверси.

Събитието на моста накара Грейниър да огладнее, заради това, че се намира до такава масивна конструкция, където купища мъже изсякоха големи части от гората и построиха нещо огромно, по-голямо от всичко наоколо, свързвайки подпори във въздуха над непроходими бездни, които биваха все по-грамадни, по-дълги, по-дълбоки. През 1920 той отиде в северозападната част на щата Вашингтон, за да помогне при поправките на моста „Робинсън Гордж“, най-големият до този момент. Инженерите на тази конструкция бяха успели да прокарат моста над пропаст с дълбочина 64 метра и дължина 245 метра, по който да минат релси и по тях локомотив с един двигател и два открити вагона с трупи. Мостът „Робинсън Гордж“ беше почти на тридесет години, клатеше се и изглеждаше плашещо – никой вече не се качваше в локомотива, докато преминаваше по релсите, дори и инженера. Механикът, който удряше спирачката, се качваше, когато машината стигнеше до другия край.

Когато поправките приключиха, Грейниър влезе навътре в гората заедно с работниците от компания „Симпсън“ и помогна в сечта. Из целия район имаше система от кратки пътища, направени от напречни греди. Единствената функция на железницата бе да транспортира дървения материал от гората; такава беше работата и на около четиридесет мъже, към които се бе присъединил и Грейниър, които прекарваха трупите, теглени от впрягове с по шест коня, до дебелия жица, достигаща до площадката на железницата.

На площадката се издигаше голяма машина, която началникът наричаше „Магарето“; машината имаше два огромни варела – от единия излизаше жицата, а в другия се навиваше обратно, издърпвайки трупите до площадката и изпращайки в същото време куката към работниците, които закачаха следващата дървена трупа. Двигателят беше грамаден, захранван на дърва парен гигант, който се тресеше, гърмеше и реवेशе, а парите, излизащи от него приличаха на бели платна, конете по пътя за влачене на трупи изглеждаха гигантски, но тихи; звуците им биваха заглушавани от шумотевицата на парата и двигателя. От площадката трупите отиваха в откритите вагони, после минаваха над огромната пропаст под „Робинсън Гордж“ и надолу по планината към свързката с всички железопътни линии в американския континент.

Междувременно Робърт Грейниър стана на тридесет и пет години. Гладис и Кейт му липсваха, неговото малко момиче и неговото още по-малко момиче, но той бе живял тридесет и две години като ерген, преди да си намери жена, и затова отново лесно се завърна към постоянната самота, тук сред безбройните смърчове.

Работата на Грейниър беше да закача трупите – не на площадката, а вътре в гората, където резачите с трионите работеха по двойки, за да повалят смърчовете, секачите с брадвите ги изчистваха, а други работници ги нарязваха на 2,5-метрови парчета, преди да бъдат закачени за жицата и конете да започнат да ги теглят. Грейниър изпитваше удоволствие от работата, от усилията, от опиянителната умора и от благодатната почивка в края на деня.

Той обичаше големите форми на всички неща, които виждаше в гората, усещането да е изгубен и някъде надалеч, и чувството, че с толкова дървета-пазачи наоколо никаква опасност няма да припари насам. Но според един от колегите, Арн Пийпълс, който преди е бил резач, а сега вече е доста стар, самите дървета били убийци; един резач можел деветдесет и девет пъти да сметне точно как ще падне едно дърво, а дори чрез умели срезове и поставяне на клинове да накара едно петдесеттонно дърво да се залюлее леко и да падне накрая безшумно като игла, но на стотния път може да тръгне да пада върху него и в следващия момент да го смачка като едното нищо. Арн Пийпълс каза, че веднъж видял как един дънер, около пет тона, подскочил след раздрусване, излетял от каруцата и премазал до смърт шест коня. Едно дърво само ако бъде оставено на мира, може да се отнесе с теб като с приятел. След като трионът влезе навътре, значи си му обявил война.

Отрязани от всичко друго, което може да им създаде неприятности, работниците, които понякога наброяваха повече от четиридесет човека, но никога по-малко от тридесет и пет, се бореа с гората от изгрев до вечеря, събаряха и разрязваха гигантските трупи на парчета с поносими размери като вършеха работа – Грейниър понякога си мислеше, – равносилна на тази при пирамидите, променяха лицето на планината, говореха малко, изкрещяваха онова, което имаха да си кажат, живееха с лепнещи от смола бради, потта измиваше прахоляка от долните им дрехи и го сплъстяваше по гънките на вратовете им и ставите, миризмата на смола беше толкова силна, че стържеше по гърлата им и ги щипеше по очите и дори надделяваше над миризмата на горските животни и изпразненията. В края на деня работниците спяха на земята, където намереха място. Само няколко от тях имаха бараки. Повечето ползваха палатки: те бяха много стари като доста от тях почти изцяло бяха кърпени с парчета зебло, а самите платница бяха взети от палатките на пехотата на Съюза от Гражданската война, според твърденията на Арн Пийпълс. Той им показваше петната кръв по тях. Някои от тях са приютявали войниците от кавалерията по време на индианските кампании като са останали здрави доста по-дълго от хората, които са били в тях, така поне каза Арн Пийпълс.

„Само ми я дайте тая брадва, момчета“ – обичаше да казва той. „Когато аз почна да сека и вие дойдете на работа – треските от предния ден още няма да са спрели да хвърчат...“

– Аз съм направен точно за тази лятна сеч – каза Арн Пийпълс. – Вие, момчетии от Минесота, обичате да се оплаквате. Моите чаркове започват да работят както трябва чак, когато стане повече от 38 градуса. Преди работих на едно възвишение до Бисби, Аризона, където бяхме на осемнайсет или двайсет километра от слънцето. Термометърът показваше 47 градуса и след всеки метър нагоре се вдигаше с още по един градус. И това беше на сянка. Ама там нямаше никаква сянка.

Той наричаше всичките си другари-секачи „момчетии от Минесота“.

Доколкото можеше да се установи, никой от тях не беше и стъпвал в Минесота.

Арн Пийпълс беше дошъл от югозапада и твърдеше, че е разговарял с братята Ърп в Тумбстоун; той описа прочутите шерифи като „побъркани боклуци“. На младини е работил в мините из Аризона, после десетилетия обикалял из всички дърводобивни райони, а сега вече се беше превърнал в немошен и съсухрен безделник, вечно плещещ, скатаващ се от трудната работа – най-стариат човек в гората.

Много рядко вършеше някаква работа. Когато трябваше да бъде прокопан тунел, той служеше като барутчия, поставяше зарядите и с взривове си проправяше път все по-навътре, докато накрая не излезеше от другата страна, а мъжете изнасяха срутените отломки след всеки взрив. Той беше суеверен човек и правеше всяко нещо точно както го е правил в медните мини в планинската верига Мюл в южна Аризона.

– Видях как Джон Джейкъб Уорънс загуби всичките си пари. Беше пиян и каза, че може да надбяга кон.

Това може и да бе вярно. За Арн Пийпълс се знаеше, че не лъже много или поне не твърди, че познава много известни хора, освен братята Ърп, а никой тук не беше чувал за някакъв си Джон Джейкъб Уорънс.

– Обзаложи се, че ще може да надбяга тригодишен жребец! Стоеше на улицата и се клатеше насам-натам, с кръстосан поглед, толкова беше нафиркан, за това ви говоря – най-богатия човек в Аризона! И той тръгна да се надбягва с животното, като през цялото време търчеше зад задника му. Беше заложил цялата мина „Кралска мед“. И я изгуби! Ето с такъв човек искам да се обзалагам! Ясно е, че сега е гол като пушка и не може да си заработи дори някоя прилична надница.

Понякога Пийпълс поставяше заряда, натискаше ръчката, за да го възпламени, но усилията му оставаха напразни. След това се възцаряваше всеобщо мълчание из цялата гора. Мъже, които работеха на един километър навътре в гората, по някакъв начин разбираха, че има неизбухнал заряд, с който ще трябва някой да се оправи, и целият работен процес спираше. Пийпълс изправяше от джобовите всичките си ценности – месингов часовник, малък гребен и сребърна клечка за зъби, – поставяше ги върху някой дънер и навлизаше сред тъмнината на тунела, без да поглежда назад. Когато излезеше и отново натиснеше ръчката, динамитът избухваше с плющящ звук, мъжете започваха да се радват, от тунела излиташе облак прах, а върху всички започваха да се сипят натрошени на ситно скали.

Със сигурност изглеждаше, че Арн Пийпълс ще си отиде от този свят сред облак дим и ужасяващ шум, но това се случи по много различен начин; отзад по главата го удари един отчупен клон на висока лиственица – точно един от онези нещастни случаи, за които казваха „създател на вдовици“, изпълнени само с лош късмет. Ударът го просна на земята, но той скоро дойде в съзнание и изглеждаше добре, само се оплакваше, че усеща гръбнака си „чворест измежду ставите“ и каза: „Искам да ходя ей така – като гърбав“. През следващите няколко дни му се виеше свят, стана занесен и забравяше, а през цялата неделя лежа с треска, а понеделник сутринта го откриха починал в леглото му, със завивка издърпана до брадата и „изгле-

ждаше толкова спокоен“, както каза началникът, „че не ти идва да го притесниш, а само да го спуснеш в един голям и широк гроб, заедно с леглото и всичко друго“. Арн Пийпълс беше казал, че едно неотсечено дърво може да ти е приятел, но точно от такова дърво се бе спуснала смъртта му.

Най-добрият приятел на Арн, Били, също беше възрастен мъж, който почти не говореше, промърмори няколко думи пред гроба му:

– През целия си живот Арн Пийпълс не измами нито един човек – каза той. – Никога не открадна, нито дори и бонбон, когато беше малко, много малко момче, а и успя да види старостта. Това е урок за всички нас, да сме честни и тогава ще живеем мирно. В името на Христа. Амин.

Останалите казаха „Амин“.

– Би ми се искало да можех да дам целия ден за почивен – каза началникът. – Но не може, заради компанията и заради войната.

Войната в Европа създаде голямо търсене на смърчова дървесина. Преди осемнадесет месеца беше подписано примирие, но началникът вярваше, че то ще е само временно, битката ще се възобнови, докато едната страна не избие до крак другата.

През тази вечер мъжете обсъждаха вещите на Арн, слабостите му и поговориха за последните му часове. Дали травмата в мозъка му го бе погубила или може би треската, която се бе развила накрая? Докато бе в делириум, той крещеше някакви несвързани думи – „Праведният проповедник издига камънаците!“ – крещеше той; „Предвестник на кльопачката е момчетията-обирджия! Внимавай! Внимавай!“ – и извикваше някакви духове от миналото си и каза, че му се е явила сестра му, както и нейният съпруг, макар и двамата, а това Били можеше да го потвърди, от много години да не бяха между живите.

Работата на Били беше да долива вода във варелите на двигателя, да ги смазва и да следи за протъркване на жицата. Това беше лесна работа, работа за старец. Истинският механик на предприятието беше едно момче, дванадесетгодишният Харолд, синът на началника, който се движеше пред конете с кофа рибно масло, размазваше го по дъските на пътя с едно парче зебло, за да могат големите трупи да се пързаят. Една сутрин, беше сряда, само два дена след смъртта и погребението на Арн Пийпълс, на младия Харолд му се зави свят и падна на работното си място, конете се изплашиха и едва не обърнаха товара си докато се опитваха да не стъпят върху него. Момчето беше спасено от ужасна смърт по щастливата случайност, че Грейниър в този момент се намираще там и чакаше да пресече пътя, и издърпа момчето за крачолите на панталоните. Началникът цяла сутрин се грижи за сина си, миеше му челото с изворна вода. Младежът имаше треска и говореше несвързано и точно тази болест го бе проснала пред краката на големите коне.

През тази нощ и старият Били го хвана настилка и той се залежа в постелята си като се въртеше неспирно и бълнуваше чак до полунощ. Освен думите, които изрече до гроба на приятеля си, той най-вероятно не беше изрекъл повече от две или три думи откакто мъжете го бяха видели за пръв път, но сега държеше будни тези, които бяха най-близо до него, а онези,

които лежаха по-далеч в лагера, по-късно споделиха, че са го чули през нощта насън, най-вече как вика собственото си име: „Кой е? Кой е там?“ – викал той. „Били? Били? Ти ли си това, Били?“

Треската на Харолд спадна, но тази на Били не отслабваше. Началникът се държеше като човек, обладан от духове, скиташе из лагера и притесняваше мъжете, спираше някой от тях, когато поискаше, натискаше му ставите, вдигаше му клепачите с палци и му разтваряше челюстите, все едно щеше да купува някакво добиче.

– Свършихме за това лято – каза той на мъжете в петък вечерта, докато те се редяха за вечеря. Беше сметнал надниците на всички – Грейниър цяло лято бе изпращал пари къщи и все още имаше да взема четиристотин долара.

До неделя вечерта работата вече приключи, спуснаха последните трупи и още шест човека се разболяха. Понеделник сутринта началникът даде на всички по четири долара бонус и каза:

– Махайте се от това място, момчета.

По това време Били вече беше преминал през най-опасната част от болестта си. Но началникът каза, че се притеснява от разпространението на грипна епидемия, както през 1897-а. Тогава той бил останал сирак, цялото му семейство от тринадесет братя и сестри загинало за една седмица. Грейниър изпита съжаление към началника си. Той беше силен лидер и справедлив при това, мъж на средна възраст със сини очи, който извършваше по малко незаконна търговийка почти с всички, освен със сина си Харолд, а и никога не каза на никого, че е израснал без семейство.

Това беше първото лято на Грейниър из горите, а „Робинсън Гордж“ беше първият от няколкото железопътни моста, над които щеше да работи. Години по-късно, десетилетия по-късно, чак през 1962 или 1963 година, той наблюдаваше младите работници около подпорите на мястото, където щатската Втора магистрала прекосяваше най-дълбоката клисура на река Мойей, която беше почти толкова дълга и дълбока, колкото и „Робинсън Гордж“. Старата магистрала правеше голямо отклонение, за да премине през едно ниско място; новата магистрала минаваше напярком през пропастта, на сто тичи метри над реката. Грейниър се радваше на младежите, които си вдигаха каските и ги хвърляха надолу към предпазната мрежа, намираща се на 12 или 20 метра под тях, после се хвърляха и те самите, подскачаха като луди в мрежата, катереха се по въжетата ѝ към дървената пътека на моста. И той преди редовно се правеше на маймуна по подпорните греди на мостовете, но сега дори, ако само се покатереше върху висока маса и леко му прилошаваше. Докато ги наблюдаваше му хрумна, че бе живял почти осемдесет години и бе видял света да се променя и променя.

Преди години, в средата на петдесетте, Грейниър бе платил десет цента, за да види „Най-дебелият мъж в света“, който бе седнал на диван в една каравана, с която го разкарваха от град на град. Но за да вкарат този мъж вътре е трябвало да махнат тавана на караваната и да го спуснат вътре с кран. Той тежеше съвсем малко повече от 450 килограма. И така си стоеше,

огромен и с обилно стичаща се пот, с мустак, козя брадичка и една златна обица, като пиратска. Беше обул в къси, златисти панталонки и нищо друго, плътта му се разливаше от всички страни, от единия край на дивана до другия, висеше над пода, като някакъв замръзнал водопад, а от цялата тази месна купчина се показваха глава, ръце и крака. Хората се редяха на опашка, за да застанат пред отворената врата и да погледнат. Той казваше на всеки да си купи негова снимка за десет цента от голяма купчина до прозореца.

По-късно, с натрупването на годините, Грейниър започна да бърка подредбата на миналото и беше уверен, че денят, в който бе видял дебелия мъж, през онази вечер е съвсем същият ден, когато беше застанал на „Четвърта улица“ в Трой, Монтана, на 42 километра източно от моста и гледаше вагона, в който се возеше странният, млад шоумен Елвис Пресли. Частният влак на Пресли бе спрял поради някаква причина, може би за ремонт, в този малък град, който дори нямаше собствена гара. Прочутият младеж се бе появил за малко на прозореца и беше вдигнал ръка за поздрав, но Грейниър тъкмо излизаше от бръснарницата в края на улицата и не видя това. Това му го разказаха хората от града, стоящи в късния здрач, наредени около улицата, при дълбокия басов звук, долитащ от работещия на празен ход дизелов двигател, говореха тихо, ако въобще говореха, и се взираха в мистерията и величието на едно толкова велико и самотно момче.

Грейниър също така веднъж бе виждал кон-чудо и момче-вълк и бе летял в небето на биплан през 1927 година. Той беше започнал своя жизнен път на един влак, който не можеше да си спомни, а сега стоеше пред един влак, в който се намираще Елвис Пресли.

3

Когато беше дете, Грейниър бе изпратен сам в Айдахо. От къде точно беше изпратен, той не знаеше, понеже най-големият му братовчед, който всъщност беше братовчедка, казваше едно нещо, следващият по години братовчед казваше друго, а самият той не можеше да си спомни. Вторият му братовчед също така твърдеше, че въобще не му е никакъв братовчед, докато голямата братовчедка потвърди, че са братовчеди – тяхната майка, която Грейниър възприемаше толкова за своя майка, колкото и за тяхна, всъщност му беше леля, сестра на баща му. Как е изгубил истинските си родители? Никой не му каза.

Когато пристигна в град Фрай, Айдахо, той беше на шест или може би на седем години, тъй като от последния му рожден ден му се струваше, че е изминало дълго време и си помисли, че може да е изпуснал датата, но нямаше как да разбере коя точно беше тя. Доколкото успяваше да разбере, той се беше родил някъде през 1889 година, или в щата Юта, или в Канада, и бе открил пътя към новото си семейство по Голямата северна железница, от сградата, която беше завършена през 1893 г. Грейниър прис-